

Onmjódó (陰陽道): mágia és vallás

1. Bevezetés

A mágia és a vallás Japánban szinte elválaszthatatlan egymástól. Kölcsönösen átszövik egymást, ahogy azt a későbbiekben látni fogjuk. Több szekta és vallási irányzat létezik a szigetországban, amik mágikus vonásokkal vagy rítusokkal rendelkeznek. Ez ugyanúgy vonatkozik a szigeten kialakult sintoizmusra, mint a kontinensről átvett vallási rendszerekre, ilyenre példa az ezoterikus buddhizmus. Ugyanakkor a népi mágia is megtalálható az országban, ez az a típus, amit James Frazer *Az Aranyág* című művében szimpatetikus mágiának nevez.

A következőkben egy olyan mágikus rendszerrel foglalkozok, ami fokozatosan vallásos színezetet kapott, név szerint az onmjódóval. Szó lesz az eredetéről és fejlődéséről a szigetországban az Aszuka kortól a Muromacsi kor végéig.¹

A végső célom annak kiderítése lenne, hogy az onmjódó inkább mágia vagy inkább vallás. Ennek eléréséhez kísérletet teszek a mágia fogalmának tisztázására, majd ezután az onmjódó kialakulásának, intézményesülésének és feladatainak áttekintése következik. Az összegzésben végül áttekintem, hogy a különböző mágiadefiníciók alapján hova sorolható be az onmjódó.

¹ Ez az 538-tól 1568-ig tartó időszak tulajdonképpen a Japán ókor és középkor. Ez után az onmjódó más formában létezett tovább.

2. Mágiafogalmak

A pontosabb behatárolás végett, előbb kísérletet tennék a mágia fogalmának tisztázására. Ehhez áttekintek egy pár különböző mágiafogalmat az antropológiában. A téma pontosabb definiálásának érdekében a vallásfogalmak közül M. E. Spiro definícióját tartottam a legmegfelelőbbnek, mivel a Távol keleti kultúrákra is ráilleszthető.

Kezdetben az antropológusok és szociológusok azt feltételezték, hogy a mágia, mint egy evolúciós szakasz, ellentétbe állítható a vallással, vagy a primitív bizonyítéka az ésszerű gondolkodással szemben. A következőkben látható lesz, hogy a fogalom jelentős fejlődésen ment keresztül.

A fogalmak sorát James Frazerrel kell kezdeni, mint a vallástörténet egyik klasszikusával. Az Aranyág harmadik fejezetében fejti ki a mágiáról alkotott elméletét. E szerint a mágiának két gondolati alapja van: a hasonló hasonlót hoz létre elv és a kapcsolódásból fakadó átvitel elve. A hasonlóság törvényén, mely szerint a következmény hasonlít az okára, alapul a homeopátiás vagy utánzó mágia. A kapcsolat törvényén pedig, mi szerint a dolgok, amik egyszer kapcsolatban álltak egymással, továbbra is hatnak egymásra a távolból, alapul az átviteli mágia. A kettőt együtt nevezi szimpatetikus mágiának. Számos példát hoz mindkettőre. Az utánzó mágiára például a következőket: amikor a képmás elpusztításával akarják az ellenséget megsebesíteni, vagy gyermekszülés megkönnyítésénél az egyik varázsló eljuttatja a szülést. Az átviteli mágiára egy példa, amikor valakinek a lábnyomában elásnak valamilyen éles tárgyat, hogy ezzel fájdalmat okozzanak neki. Azt is megjegyzi, hogy a mágiához hozzátartozik a tabu fogalma is. A tabuk a szimpatetikus mágia negatív előírásai. Erre egy példa, hogy hímnemű állatot nem szabad a házban megölni, amíg a férfi távol harcol valahol. Ebből jól látszik, hogy a tabu is az átvitel és a hasonlóság elvén alapul.² Ez az elmélet a népi mágia varázsigéinek és rituáléinak működési elvének logikájára a mai napig releváns.

W. G. Aston '*Japanese Magic*' című tanulmányában említ két japán szótári mágiadefiníciót. Az egyik szótárszerkesztő úgy definiálta a mágiát (*madzsina*) mint „betegség meggyógyítása a Kamik vagy Buddhák erejét kölcsönvéve” míg a másik szerint „csapás elhárítása a Kamik vagy a Buddhák természetfeletti erejének segítségével”. Aston szerint viszont valójában ritkán támaszkodnak a Kamikra és a Buddhákra a japán varázslók. A gyógyítás pedig csupán egy a varázsló sok feladata közül, és a „csapás elhárítása” sem megfelelő leírás. Mivel ezek a

² SIMON 381-404.

definíciók kihagyják a *noroi*-t, amely mágiaágot helytelenül úgy definiáltak, hogy „másoknak ártani a Kamikhoz vagy Buddhákhoz intézett imádsággal/könyörgéssel”. Aston úgy gondolta, hogy az imádság/könyörgés nem mágikus eljárás, és hogy a fentebb említett definíciók a szótárírók európai tanulmányainak származéka.

A későbbiekben megjegyzi, hogy a *madzsina*i és *noroi* körülbelül megfeleltethető a mi fehér és fekete mágia fogalmunkkal.³ Jelenleg a 魔法 (mahó) szót használják a mágiára Japánban, ezt a kifejezést lehet boszorkányságnak is fordítani. A 魔 karakter magában démont, gonosz szellemet vagy boszorkányt jelent. A 法 karakter jelentései: módszer, törvény, szabály, elv és rendszer. Ellentétben az olyan fogalmakkal, mint a "kultúra", amelyekhez a modern Japánban fordítást kellett készíteni, a mágia olyan szó volt, amelyet be lehetett illeszteni a hagyományos japán szókincsbe.⁴

Aston a tanulmányában azt állítja, hogy a legtöbb mágia Japánban nem valláshoz köthető és a tanulmány további részében a népi mágiából sorakozat fel szemelvényeket. Mivel a tanulmány 1912-ben íródott, a tudomány akkori állása szerint ez a kijelentés elfogadható, viszont a tudomány fejlődésével és további kutatások által ez árnyaltabbá vált.

Visszatérve az általános mágiadefiníciókhoz Thorndike a '*A History of Magic and Experimental Science*' című könyvében úgy gondolja, hogy a mágia és a kísérleti tudomány fejlődésében kapcsolat van, abban az értelemben, hogy talán a mágusok voltak az elsők, akik kísérleteztek. A könyv a nyugati latin nyelvű irodalomban és tanulmányokban fellelhető mágiára és kísérleti tudományra fókuszál, miközben számításba veszi a görög és arab forrásokat, mivel ezek nagy hatást gyakoroltak a nyugati kultúrára.

Thorndike a mágia fogalmának kifejtését azzal indítja, hogy a szó a „magi” kifejezésből származik, amit a görögök és a rómaiak használtak a perzsiai vagy babilóniai bölcs emberekre. Egy másik lehetséges etimológiája, a szerző szerint a sumér vagy turán „imga” vagy „unga” szavak. Elgondolása szerint a mágia szó nem csak egy tevékenységet jelent, hanem ötletek és tantételek összességét, ami egy bizonyos világlátást képvisel. Úgy ítéli meg, hogy a mágia egy mentális állapotra utal, ebből kifolyólag a gondolkodástörténet felől kell megközelíteni. Viszont az idő előrehaladtával, a tanult réteg elveszette a hitét a mágiában, így az

³ ASTON 185-186.

⁴ 江川・久保田編,10–12

lealacsonyodott a tudatlanok gyakorlatainak és hitének szintjére. Thorndike szerint az antropológusok ezt a jelentést vették át és magyarázták. A korának szociológusai és antropológusai arra a következtetésre jutottak, hogy a mágia idősebb az istenekbe vetett hitnél és a történelmi vallások legkezdetlegesebb vonásai úgy tűnik, a mágiából származnak.⁵

Matteo Benussi a Cambridge Encyclopedia of Anthropology-n megjelent tanulmányában a következőképpen magyarázza a fogalmat: „A mágia egy elfogadható, elég laza definíciója, amely legalábbis a mágiához kapcsolódó árnyalatok többségét magában foglalja, az hogy a mágia olyan tevékenységek és technológiák összessége, amelyek célja a tudomány által nem ismert láthatatlan vagy nem anyagi erők és energiák előnyös célú manipulálása.” A mágia fogalmát olyan eltérő gyakorlatokkal kapcsolatban használták, mint például a népi gyógyászat, jóslás, tenyérjóslás, asztrológia, alkímia, spiritualizmus és az okkultizmus.

Benussi is kitér a szó eredetére, de ő csak azt említi, hogy a szó a görög mageia szóból származik, amelyet az ókori Görögországban a Perzsa Birodalom papjainak (magav) a megnevezésére használtak. Ebben az ókori értelemben a szót olyan gyakorlatokkal hozták kapcsolatba, amelyek idegenszerűek és idegenek voltak. Idővel azonban - részben a kereszténység hatására - a mágia fogalma olyan spirituális vagy gyógyító gyakorlatokhoz kapcsolódott, amelyek ugyan a nyugati társadalmakból származtak, de a vallási és tudományos ortodoxiával szembeni külső vagy marginális státuszuk miatt illegitimnek vagy kétesnek minősültek.

Ezekből látható, hogy a mágia szó etimológiájában egyetértés van, a különböző definíciók között viszont fellelhetők eltérések. A továbbiakban az onmjódó kialakulását, intézményesülését és funkcióit fogom kifejteni.

⁵ THORNDIKE 2-6.

3. Onjmódó(陰陽道)

Manapság a japán vallásokat kutatók elkezdtek megkérdőjelezni a vallás koncepcióját Japánban, és úgy gondolják, hogy az egy modern konstrukció, amit óvatosan kell használni a pre-Meidzsi valóságra.⁶ Ezt észben tartva tekinteném át az onmjódó fejlődésének történetét a 8. századtól a 16. századig és a fentebb említett mágiadefiníciókra reflektálva kísérletet teszek annak meghatározására, hogy az onmjódó inkább mágiának vagy vallásnak tekinthető.

3.1. Kialakulás

Hayashi és Hayek szerint az onmjódót⁷ nemcsak magában kellene tárgyalni, hanem szélesebb körben egy globális kelet ázsiai kontextusban kellene tanulmányozni belevéve a buddhizmust, a sintót és a sugendot⁸(修験道).⁹ Bender szerint az onmjódó részben Japánban alakult ki, az alapjai viszont Kínából származnak.¹⁰ Például a Heian kori (794-1185) sikiban¹¹ jóslás, amit az Onmjórjó (陰陽寮) használt a kínai Szuj (581-618) és Tang (618-907) dinasztiák korában használt gyakorlatokon alapszik.¹² Masuo és Elacqua tanulmánya szerint az onmjódó alapjai a 6. század elején érkeztek Japánba pekcei tudósok és kínai konfuciánusok közvetítésével. Az egyik ilyen tudós 602-ben egy Pekcséből¹³ jött szerzetes volt (Gwalleuk), aki asztronómia, geomancia¹⁴, dundzsia¹⁵ jóslási technikákat tartalmazó és más fangshu¹⁶ szövegeket hozott magával az országba. ¹⁷ Ezek mellett az imádságos és megtisztító rítusok, amik az onmjódóban általánosak, pedig a kami imádat jellemzőit tükrözik.¹⁸ Jamasita Kacuaki magyarázata szerint, az onmjódót sokáig úgy definiálták és magyarázták, mint a népi hit egyik a kínai jin jang és 5 elem elméleten alapuló jóslással, a rossz szellemek elűzésével és rituális imádságokat magába foglaló ága. Viszont mostanában sokkal inkább úgy tekintenek rá, mint

⁶ HAYASHI és HAYEK 2.

⁷ Az onmjódzsi jelentése varázsló, az onmjódó a rítusok és gyakorlatok rendszerének elnevezése, az Onmjórjó az ezzel a rendszerrel dolgozó az onmjódzsiakat tömörítő minisztériumnak az elnevezése.

⁸ A Nara korban kialakult aszketikus gyakorlatok összessége, ami különböző nép-vallási gyakorlatok, a sintóban lévő hegytisztelet és tantrikus buddhista istenségek vegyítéséből jött létre.

⁹ HAYASHI és HAYEK 3.

¹⁰ BENDER 48.

¹¹ Jövendöléshez használt tábla.

¹² NISHIOKA és ELACQUA 140.

¹³ A Koreai-félsziget délnyugati részén elhelyezkedő királyság volt i.e. 18 és i.sz. 600 között.

¹⁴ Jövendölési technika, ami a földön lévő jeleket és mintázatokat értelmezi.

¹⁵ Kínai eredetű jövendölő rendszer, mely eredetileg katonai stratégiához és taktikákhoz kötődött.

¹⁶ Az ókori Kínában tevékenykedő okkult tudással rendelkező specialisták (fangshi) gyakorlatai és technikái.

¹⁷ MASUO és ELACQUA 20-21.

¹⁸ BUTLER 191.

egy mágikus rituális vallásra, ami a Heian korban jött létre és melynek az Onmjórjó elnevezésű kormányzati hivatal volt az alapja.¹⁹

Az onmjódó egy olyan rendszer, ami csak Japánban jött létre. Kialakulása alatt, beolvasztotta a kínai népi vallás, a taoizmus és a mikkjó²⁰ (密教) egyes elemeit.²¹ A taoizmust, mint rendszerezett vallási intézményt a japán emberek nem fogadták el. A taoizmus eszméjét viszont nem utasították el. Bizonyos elemei beépültek a japán kultúrába.²² Az onmjódó az ősi kínai jin-jang²³ és öt elem elméletein alapszik, így az onmjódó gyakorlók Ji csing²⁴ jóslásokat használtak, mágikus megtisztításokat és különböző típusú rituálékat annak érdekében, hogy kikövetkeztessék valakinek a szerencsését vagy, hogy megelőzzék a katasztrófákat.²⁵ Az onmjódó kialakulásában a mikkjónak és a sintónak is fontos szerepe volt. Mivel a Tang korban a taoizmus és a mikkjó közötti kapcsolat elmélyült, a Heian kor elejétől a taoista elemek a mikkjón keresztül lettek átvéve. A mikkjóban és az onmjódóban sok a közös vonás, és a taoizmushoz kapcsolódó elemek is jelentősek. Viszont a Kamo és Abe családok által elvégzett henbai²⁶ istensége egy buddha vagy bódhiszattva volt. Az elvégzett kézmozdulatok pedig erős mikkjó hatásról árulkodnak.²⁷

Az ökológia és a vallásos intézmények közötti kapcsolatok rendkívül fontosak voltak az onmjódzsi (陰陽師) felemelkedésében a Heian kori Japánban. A 8. század végén és a 9. század elején váltak lényegessé valószínűleg azért, mert a Heian korra jellemző volt az egyre növekvő aggodalom a tabukat, a geomanciát és az ellenséges szellemek kibékítését illetően.²⁸ Ez abból következik, hogy jelentős változások mentek végbe az országban mind politikailag, mind kulturálisan. A ricurjó rendszerben az Onmjórjó először egy speciális kormányhivatal volt, ami leginkább jóslással foglalkozott. A Nara kortól, a tisztviselők elkezdtek szellem elfojtó rítusokban is részt venni. A Heian kor elejétől különböző imádságokat és

¹⁹ RICHEY 84.

²⁰ Az ezoterikus buddhista irányzatok (Singen, Tendai, Kegon) gyakorlatainak összességét nevezik így Japánban.

²¹ MASUO és ELACQUA 19.

²² RICHEY 83.

²³ A Jin-jang fogalom háttere a hegy árnyékos (jin) és napos oldala (jang). A jin a kiteljesítő princípium, a jang pedig kezdetet adó princípium és ezek kölcsönhatásából jön létre minden.

²⁴ Változások könyve, a konfucianizmus öt klasszikusának egyike. Eredetileg jóslásra használták.

²⁵ MASUO és ELACQUA 19.

²⁶ Megtisztító mozdulatsorozat. A Hadakozó Fejedelemségek kora (i.e. 453/403-i.e. 221) és Han kor (i.e. 202-i.sz. 220) között kialakult kínai yubu rituáléból származik. Eredetileg a taoizmusban a Sarkcsillaghoz és a Nagy Medve csillagképhez kötődött.

²⁷ MASUO és ELACQUA 40.

²⁸ COMO 46.

varázslatszerű rituálékat végeztek. Miközben válaszoltak a Heian kori nemesi társadalom felkéréseire, nagy számban jöttek létre onmjódó rituálék és az onmjódó egyéni vallási testületté rendszereződött.²⁹

Como tanulmányában az onmjódzsi létrejöttét a vallásos életben az alapján vizsgálja, hogy a társadalomban mi tette lehetségessé és szükségessé a geomanciát, a jóslást és a naptárak készítését. Arra fókuszál, hogy milyen ökológiai és kulturális változások történtek a Nara (710-794) és a korai Heian korokban, amik elősegítették a jin-jang mesterek előtérbe kerülését a fővárosban (Heianban). Azáltal, hogy nem a templomokban és szentélyekben gyakorolt vallásos életre fókuszál, hanem az otthoni és az utak mentén gyakoroltra, elősegíti annak a megértését hogyan változott a tisztaságról való gondolkodás és a kami tisztelet ebben a korszakban.

A Nara korban megindult az ország természeti forrásainak kiaknázása, aminek az egyik részét az képezte, hogy erdős területeket kitisztítottak mezőgazdasági célokra. Viszont az akkori elgondolás szerint a kamik elsősorban fákon és nagy méretű sziklákon keresztül érintkeztek a világgal, így az erdőirtást a hely szellemei nem nézték jó szemmel. Így szükségessé vált azok kibékítése vagy elfojtása. Mikor Tenmu császár (631-686, uralkodása: 673-686) eldöntötte, hogy megépítteti az első Kontinentális stílusú fővárost a Japán szigeteken a tisztasággal és szellem elfojtása kapcsolatos rituálékat az onmjódzsi végezte. Az első feladat az egy jövődölő rituálé elvégzése volt, hogy megállapítsák a megfelelő helyszínt. Az egyik legfontosabb szertartás viszont a helyi szellemek és a föld isten kiengesztelése volt, valamint a négy égtáj felőli rituális védelem felállítása. Ezen felül rendszeres megtisztító és kibékítő rítusokra is szükség volt, hogy az új területet megvédjék az ellenséges szellemektől.³⁰

Ezen felül a városiasodás magával vonta a betegségek gyorsabb terjedését is ez nagyban befolyásolta a japán kultikus életet is. Pontosabban az udvar megállapította, hogy a járvány Kjúsúból indult, így megjelent az az elgondolás, hogy betegséget okozó istenségek utaznak át a szigeten. A járványok hatására rendszeresen el nem temetett holttestekkel voltak tele az útszélek. Ennek hatására a démonok és szellemek nagyobb teret kaptak a lakosság kultikus naprendjében, mivel túl sok volt ahhoz, hogy ne vegyék őket figyelembe. Kísértetek és egyéb

²⁹ MASUO és ELACQUA 39.

³⁰ COMO 50-51.

szellemek nem csak ételt, de menedéket is kerestek maguknak ez megmagyarázza, hogy a városi emberek miért védték annyira házaikat a gonosz szellemektől.³¹

Az onmjódzsi felemelkedését nagyban elősegítette a kínai panteonból átvett hirtelen haragú háztartási istenségek meghonosodása, mivel ezek az istenségek védték az otthonokat a bolyongó szellemektől és az onmjódzsi tanácsokat tudott adni arra vonatkozóan, hogy tudják elkerülni a ház lakói az istenségek megsértését.³²

3.2. Intézményesülés

Az onmjódó, mint kormányhivatal a ricurjó³³ (律令) alatt alakult ki.³⁴ Tenmu császár indított el egy olyan kulturális, vallási és politikai projectet, ami elterjesztette és honosította a kontinentális technológiákat és a csi³⁵ (氣), az öt elem (wu xing, 五行)³⁶ és a jin-jang manipulálására irányuló rituális rendszereket.³⁷ A Nihon sokiban (675) említik először az Onmjórjót, ami állítólag Tenmu császár uralkodása alatt jött létre.³⁸ Viszont már a hivatal létrejötte előtt is számításba vették a napfogyatkozásokat és az üstökösök megjelenését.³⁹ Azonban Bender azt állítja, hogy az onmjódó szerepe és hatásköre még a 8. század alatt sem volt megállapítva. A Taihó-törvény⁴⁰ (大宝律令) 701-es hatályba lépésével, jött létre az Onmjórjó, mint egy különleges hivatal a Központi Ügyek Minisztériumának joghatósága alatt.⁴¹ Sótoku császárnő (718-770, uralkodott: 749-758) uralkodása alatt tisztázódott, hogy az ómeneket az Ónmjórjónak kell jelenteni. Így elmondható, hogy az onmjódó, mint rendszer

³¹ COMO 52-56

³² COMO 56.

³³ A konfucianizmusra és a legizmusra épülő a 7. és 10. század között fennálló politikai és jogrendszer Japánban.

³⁴ MASUO és ELACQUA 19.

³⁵ A csi hagyományos kínai felfogás szerint a világegyetemet betöltő, alkotó alapanyag, energia vagy természeti erő. A kínai szónak igen nagyszámú fordítása és értelmezési lehetősége van, amik közül egyik sem fedti le teljes mértékben a szó eredeti jelentését. A csiről azt tartják, hogy egy vitális erő, aminek akadálytalanul kell áramolnia az egészség megtartása érdekében. A kifejezést gyakran fordítják életenergiának, életerőnek, anyagi energiának vagy egyszerűen energiának. Szó szerinti jelentése gőz, pára, levegő vagy lélegzet.

³⁶ A *wuxing* fordítható öt elemként, öt fázisként, öt mozdulatként és öt cselekményként. A fogalom öt dinamikus tulajdonságot vagy energiát jelöl, melyek minden természeti jelenségben érzékelhetők. Az ókori kínai kozmológiában az öt alap fázis a föld, fa, fém, tűz és víz. Úgy hitték az öt elem a világegyetem mozgását és változását irányítja, valamint energiát biztosít a kínai kozmológia többi ötös csoportjának, mint a Konfucianizmus öt erényének, a taoizmus öt szent hegyének, a pentaton skála öt zenei hangjának és az öt alapszínnek

³⁷ COMO 47.

³⁸ MASUO és ELACQUA 20.

³⁹ BUTLER 216.

⁴⁰ A Nara kor elején létrejött közigazgatási és büntető törvénykönyv, ami a kínai Tang-dinasztia törvénykönyveinek mintájára készült, és a 8. század végéig volt érvényben.

⁴¹ MASUO és ELACQUA 22.

csak a Heian korra (794-1185) alakult ki teljesen.⁴² A Heian kor végére az onmjódó a következőkből állt: nyilvános ceremóniák és gyakorlatok, amiket a hivatal tisztviselői hajtottak végre (például csillagok feltérképezése vagy havi, és éves megtisztító szertartások), valamint ezekhez hasonló privát ceremóniák és gyakorlatok (például házasságra vagy nagykorúsági ceremóniára kedvező napok megjelölése). Ezek a privát gyakorlatok közelebb álltak a mágiához, mivel a varázsigéket és bűbájokat hangsúlyozták.⁴³ Az Onmjórjót az adminisztratív és vezetői részlegeken felül hivatalosan négy fő részlegre osztották: jin és jang, naptár, asztronómia és időmérés.⁴⁴ A Fudzsivarák hatalma alatt az Onmjórjó befolyása lekörözte a Dzsingikanét⁴⁵(神祇官). Szaga (786-842, uralkodott: 809-823) és Dzsunna (786-840, uralkodott: 823-833) császárok alatt ugyan visszább szorult a hivatal, de 840 után gyorsan újjáéledt.

Jelentős fejlődés a Heian kor végén történt, mikor az Abe⁴⁶ és Kamo családok megszilárdították a hatalmukat az Onmjórjón és az onmjódón belül is. A 10. századtól a magasabb onmjódzsi rangokat csak a Kamo és az Abe család tagjai kapták meg. A Kamo család volt a felelős a naptárkészítésért, az Abe család pedig az asztrológiáért. A két család belső hierarchiája a Muromacsi korban szilárdult meg. A rangokat a Cucsimikado⁴⁷ ház (土御門) hivatalos és másodlagos ágából származók és a Kadenokódzsi⁴⁸ házból (勘解由小路) származók kapták. Asikaga Josimicu (足利 義満, hivatalban: 1368-1394) sógun alatt az Abe családnak volt nagyobb befolyása és ők kapták a magasabb pozíciókat.⁴⁹

A Kamakura korban (1185-1333) az udvari onmjódó áttért a katonai elit körébe is, már nem csupán, mint a katonai fellépésre szerencsés napok megjelölésének eszközeként, hanem a sogunátus átvette a hagyományosan a császárral összefüggésben lévő rituális

⁴² BENDER 48.

⁴³ BUTLER 191-192.

⁴⁴ MASUO és ELACQUA 23.

⁴⁵ Az Istenségek Minisztériuma más néven a Sintó Ügyek Minisztériuma, a 8. században hozták létre, a ritsurjó reformok részeként.

⁴⁶ Az egyik leghíresebb onmjódzsi Abe no Szeimei (安倍 晴明, 921-1005) volt a Heian korban, halála után a császár szentély építtetett a tiszteletére.

⁴⁷ Az Abe családtól leszármazó ház.

⁴⁸ A Kamo családtól leszármazó ház.

⁴⁹ YANAGIHARA 138-139.

tradíciókat.⁵⁰ A Muromacsi korban az Asikaga sógunok alatt volt az onmjódónak a legnagyobb a befolyása az államra és a politikára. A középkori emberek számára az onmjódzsik nélkülözhetetlenek voltak a tér és idő rendjének fenntartásához.⁵¹ Asikaga Josimicu (1358-1408) sógun számos onmjódzsit emelt magas rangra, valamint több különböző onmjódó rituáléban játszott fontos szerepet, ilyen például a Kitajama Villában rendezett Nagy Ezoterikus Rítus.⁵² Abe no Arijo (1327-1405) volt az első onmjódzsi, aki a Harmadik Udvari Rangra emelkedett. Josimicuval akkor találkozott először, amikor Arijo ima rítusokat végzett Josimicu feleségének csakutai⁵³ szertartásán. Már Arijo volt a fő onmjódzsi a korban mikor találkozott a sógunnal és Josimicu egy idő után csak az Arijo által írott hivatalos jelentéseket fogadta el és csak őt hívta imádságok elvégzésére, ezzel egy időben Arijo kapcsolata a császári udvarral gyengült.⁵⁴ Erre példaként szolgál az is, hogy a különös természeti jelenségek megfejtéséről írott jelentéseket eredetileg a császárhoz kellett eljuttatniuk a legnagyobb titokban, az 1435-ben megjelenő üstököst viszont már csak a sógunnak jelentették.⁵⁵ Eddig az onmjódó a nemesi udvarhoz tartozott inkább, a Muromacsi kor után viszont az onmjódó kettévált és létrejött az udvari onmjódó mellett a katonai onmjódó is.⁵⁶ Josimicu hozzáállásának politikai okai voltak. Át akarta venni a hatalmat, amely korábban az udvari nemesek kezében volt, és a nemeseket alárendelni saját magának. Ez nem csak a világi hatalmat jelentette, mint például a rendőrség irányításának joga, hanem a korszaknevek változtatásának jogát, udvari rangok kiszolgáltatását és ima szertartások elvégzését is. Tehát Abe no Arijo és az onmjódó Josimicu stratégiájának részét képezték.

Asikaga Josimicu halála után Asikaga Josimocsi (足利 義持, hivatalban: 1394-1423) lett a sógun 1394-ben. Josimocsi hajlamos volt szembemenni a Josimicu által hozott intézkedésekkel. Így az Abe család másodlagos ágáról választott magának onmjódzsit. Josimocsi halála után (1428) szavazással kellett új sógunt választani és a tendai szekta főapátjára Gien-re esett a választás. Gien visszatért a világi életbe és Josinori (義教) néven ő lett a következő sógun. Rögtön az után, hogy Josinorit megválasztották három onmjódzsitól (Kamo no Akikata, Abe no Arimori, Abe no Aritomi) is tanácsot kértek az új sógun Muromacsi Villába költözése előtt elvégzendő buddhista rituálékkal kapcsolatban. Ők

⁵⁰ BUTLER 193-194.

⁵¹ YANAGIHARA 147-148.

⁵² YANAGIHARA 131.

⁵³ A terhesség ötödik hónapjában elvégzett rítus.

⁵⁴ YANAGIHARA 133-135.

⁵⁵ YANAGIHARA 143-145.

⁵⁶ BUTLER 216.

mindhárman a sógun szolgálatában maradtak ezután is, holott eddig mindig csak egy onmjódzsi szolgált a Muromacsi Villában. Sőt Josinori arra törekedett, hogy megerősítse és fejlessze az onmjódzsi államközpontú szervezetét. Josinorinak nem volt semmilyen ellenérzete Josimicu politikájával szemben így nagyrészt vissza is tért rá. Viszont Josimocsi és Josinori ideje alatt a samurájok által felügyelt onmjódó szertartások és rítusok száma csökkent.⁵⁷

Az udvari onmjódó nagy veszélybe került a Muromacsi korban, de túlélte mivel a császárok és az onmjódó családok érdekelték voltak az újjáélesztésében. Viszont a Muromacsi kor után az onmjódó családok nem tudták fenntartani magukat, úgyhogy a pártfogság kérdése kritikussá vált a túléléshez.⁵⁸

3.3. Feladataik

Az onmjódó valóban kötődik a jin és jang kettősséghez, ami az öt elemmel együtt a kínai korrelatív kozmológiának az alapját alkotja. Viszont az onmjó az onmjódó szóban nem feleltethető meg az in'jó⁵⁹-val. A minisztérium által elvégzett feladatok közül csak a jóslás esik abba a kategóriába, amit az onmjó szó jelöl, és mivel az ókori asztronómiának és naptárkészítésnek is jövendölő karaktere volt, ez adta a már említett minisztérium nevét: Onmjórjó. Tehát történelmileg és gyakorlatilag a legpontosabb fordítás a "jóslás útja" lenne.⁶⁰ Az onmjódzsi kezdetben csak a jóslásért és a földmegfigyelésért volt felelős. A jósláshoz egy táblát használtak, ami egy négyszögletű „föld” táblából és egy forgatható kör alakú „ég” táblából állt, ezt nevezik sikiban táblának.⁶¹ Az ómenek értelmezése az éppen létrejövő jin-jang (onmjó) gondolkodás egyik alkotóeleme volt. A Soku Nihongi⁶² krónika szövege alapján az onmjódó, mint hivatalos rendszer, még nem kristályosodott ki a krónikában szereplő időszakban. Tehát Bender szerint a Nara korban kialakuló ómenértelmezési rendszer nem tekinthető az onmjódóval egyenrangúnak, csak egy fejlődő mátrix egyik ágának.⁶³ Az Onmjórjó által használt jövendölési technikák a Szuj és Tang kori kínai gyakorlatokon alapultak, a későbbi korok technikái viszont már nem befolyásolták

⁵⁷ YANAGIHARA 136-145.

⁵⁸ BUTLER 216.

⁵⁹ Jin-jang kettősség

⁶⁰ HAYASHI és HAYEK 3.

⁶¹ RICHEY 87.

⁶² Császári megbízásból készített történelmi szöveg, ami 797-ben készült el és a 697-től 791-ig terjedő időszak történéseit tartalmazza.

⁶³ BENDER 45-48.

Japánt.⁶⁴ Valószínűleg azért, mert megszűnt a kapcsolat a Tang kori Kínával és innentől kezdve Sillával⁶⁵ nyitották meg a kommunikációt és a sillai ideológiák és művészetek áramoltak be az országba. Ezzel egyidejűleg, létrejött a Szonirjó⁶⁶ (僧尼令) a ricurjó rendszerében, ami megtiltotta a szerzeteseknek és apácáknak, hogy jóslást végezzenek. Eredetileg a szerzeteseket és apácákat, akik értettek a később az onmjódóba tartozó technikákhoz 686-tól 715-ig világiasították és azáltal, hogy a ricurjó fenntartotta ezeknek a szerzeteseknek a szolgáltatásait, monopolizálta a jin és jang, az asztronómia, a naptártudomány és az gyógyítás művészeit. Amúgy szerzeteseknek és apácáknak szigorúan tilos volt jövendőt mondani és katasztrófákat megmagyarázni csakúgy, mint a „rejtélyes jelenségek” magyarázása, tehát megtiltották nekik az asztrológiai jelenségeken alapuló előjelek magyarázását. A gyógyító művészetektől, úgymint a bambuszjóslás vagy az „alacsonyabb ösvénytől” is el voltak tiltva. Az utóbbi valószínűleg a teknőspáncél jóslásra, rituálék helyszíneinek megállapítására, talizmánhasználatra, dzsugon⁶⁷ technikákra, gonosz szellemek kiűzésére és számos más módszerre is utalhat. A dódzsucu fugont⁶⁸ a főzetkészítéssel viszont együtt említik, és mindkettőt orvoslásra használták. Találni arra utalást, hogy az ilyen technikák megengedettek voltak. Sőt a Taihó-törvény szerint, az olyan szerzetesek, akik a dódzsucu fugont művelték és főzeteket készítettek, úgy lettek besorolva, mint akik „mantrák használatával gyógyítanak betegségeket”. Később ezek a gyakorlatok is negatív értelmezést kaptak és így kihagyták a Jórórjóból⁶⁹ (養老律令). Egyedül az Onmjórjó tisztviselői gyakorolhatták ezeket a praktikákat. A tisztviselők nagy részének képességei közé tartoztak a Taiyi⁷⁰, dundzsia, liuren⁷¹, számítási technikák és földterületek kijelölése.⁷²

⁶⁴ NISHIOKA és ELACQUA 140.

⁶⁵ A Koreai-félsziget déli és középső területein elhelyezkedő királyság volt az i.e. 57 és i.sz. 935 között.

⁶⁶ A Sonirjó a japán ritsurjó rendszer egy részlege volt. Ez a törvény a szerzetesekre és apácákra vonatkozott. Bonyolult felépítésű volt, amelyben annak ellenére, hogy közigazgatási törvénykönyv volt, büntetőjogi fenyítésekről is rendelkezett. A Sonirjó lényegében szerzetesek és apácák által elkövetett bűncselekmények büntetéseiről szólt.

⁶⁷ Kínai tudomány, mely kardokat és varázsigéket használt a gonosz szellemek elűzésére.

⁶⁸ Még nincs konkrétan azonosítva, a karakterek szó szerinti jelentése alapján taoista technikákkal és talizmánokkal kapcsolatos.

⁶⁹ Ez a Taihō törvények átdolgozása, 718-ban állították össze.

⁷⁰ Jósló technika Kínából. Nagy események, például háborúk vagy szupernóvák jelentésének előrejelzésére szolgál.

⁷¹ A liuren a kínai naptári asztrológia egy formája, amely a Hadakozó Fejedelemségek korának végén alakult ki.

⁷² MASUO és ELACQUA 23-26.

Először az Onmjórjó fő feladata a szerencsét és a szerencsétlenséget jelző előjelek jóslással történő értelmezése volt. A jósló táblás jövődölés hivatalosan az onmjódó feladata volt a Nara kortól a Muromacsi korig. A Tojotomi vezetés alatt viszont, úgy tűnik, hogy ezek a tradíciók elvesztek, mivel a fő onmjódó család elvesztette a hivatalát. Az Edo korban pedig a sikiban jósláshoz kapcsolódó tudás elveszett.⁷³ A Nara kor végétől részt vettek különböző szellem elfojtó ceremóniákban és a Heian kor közepétől folyamatosan átalakultak egy mágikus vallás gyakorlóivá.⁷⁴

A császárnak a furcsa eseményekről jelentést kellett tenniük, amit szigorúan szabályoztak, valamint a jin-jangot magas szintű titoktartás övezte. Előírások voltak érvényben az újévkor a káros energiák elfojtására szolgáló szertartásokra. A kutatók úgy vélik, hogy e vallási szertartások tekintetében ezeket a feladatokat szükség szerint megosztották a Dzsingikan és az onmjódzsi között, ami kiszélesítette az ilyen szertartások körét. A mikkjó is figyelemre méltó volt a föld megtisztítására, az alapozásra, majd az építmények felépítésére, a föld isteneinek elfojtására és az épület békéjéért való imádkozásra vonatkozó eljárások miatt.⁷⁵ Az onmjódzsi által elvégzett földmegfigyelés kombinálta a jósló technikákat a föld megfigyelésével. Ez a megfigyelés az istenek akaratát megjósoló eljárásokon alapuló földértékelési módszer volt, ugyan valószínűleg a vidék kialakítását és a csi áramlását is megfigyelték.⁷⁶

Az Onmjórjó által elvégzett elfojtó rituálék nagyban változtak a Nara kor végétől a Heian kor elejéig. Ebben a periódusban átkok legyőzésére, bosszúszomjas szellemek elcsendesítésére vagy akár különös események és természeti katasztrófák miatt végezték el ezeket.⁷⁷ Az onmjódzsi és a bolyongó szellemek közötti kapcsolat ellenséges volt, mivel az onmjódzsi felelték az épületek és építési területek szellemektől való megtisztításáért, valamint a kínai háztartási istenségek betelepítéséért beköltözések előtt.⁷⁸

A tűzhely istene nagyon fontos Kínából származó istenség volt a népi hiedelmekben. A háztartási istenségek közé tartozott Nivabi no kami és Hirano no kamagami, ők voltak hatással a császár és családja mindennapi étkezésére, étkezőasztalára. Feltételezhető, hogy

⁷³ NISHIOKA és ELACQUA 139.

⁷⁴ MASUO és ELACQUA 28.

⁷⁵ MASUO és ELACQUA 31.

⁷⁶ RICHEY 87-95.

⁷⁷ MASUO és ELACQUA 32.

⁷⁸ COMO 56

ezek az istenségek a kínai tűzhelyistenséghez Siminghez⁷⁹ (司命) tartoztak. Siming hitére alapozva, úgy gondolták, hogy a honmjó napokon, a császár, a császárné, a koronaherceg és mások bűneit és vétségeit jelentették a mennyei isteneknek. Ekkor szárított húst áldoztak és imádkoztak Honmjó istenséghez, hogy meghosszabbítsák az életük, megszüntessék a szerencsétlenségüket vagy megidézzék a szerencsésüket.⁸⁰

A korabeli asztronómia elsősorban az előrejelzést foglalta magában, ez vezetett az Onmjórjó megszervezéséhez és funkcióinak kialakulásához. Ugyanakkor a Heian kortól kezdődően ezeket az előrejelzéseket rítusok vagy ceremóniák egészítették ki, amikben az Onmjórjó részt vett.⁸¹ Onmjórjó hivatalnokok eleget tettek az arisztokratikus társadalom kéréseinek és létrehoztak új mágikus rítusokat. Így a Heian kor kezdetétől az Onmjórjó és annak személyzete egyedi átalakuláson mentek keresztül, jóslást végző szakképzett tisztviselőkből vallásgyakorlókká váltak. Erre példa, hogy az 867-es járványra reagálva a Dzsingikan és az Onmjórjó közösen végezte el a Kikiszai ceremóniát és a Ninó hannja szútrát recitálták.⁸²

A Heian kor végére több mint negyven olyan onmjódó rituálé került megfogalmazásra, melyek középpontjában nemesek egyéni egészségéért és hosszú életéért való imádkozás állt. Ezek a rituálék a kínai honmjó hiten alapultak. A legkedveltebb rítus Taizan Fukun-hoz kapcsolódott. Ő a Tai hegy keleti csúcsának ura Kínában és képes megidézni a halottak szellemeit és meghosszabbítani vagy lerövidíteni az emberek élethosszát. A Taizan Fukun szai (泰山府君祭) rítus a 10. század elején keletkezett Japánban és központivá vált a nemesség körében. Így az onmjódóban Taizan Fukun vált a legfontosabb istenséggé.⁸³

1394-től olyan imaszertartásokat hajtottak végre, amik ezoterikus buddhista rituálékkal párhuzamosan onmjódó rituálékat is tartalmaztak. A Kitajama Villában rendezett szertartás is ilyen volt. Ez a nemesek számára is fontos volt, Asikaga Josimicu sógun uralmát pedig kvázi szentesítette a vallás által. Abe no Arijo halála után viszont Kamo no Akihiro vezette a Kitajama Villában a szertartásokat.⁸⁴

⁷⁹ Simig egy kínai istenség, aki az emberek sorsát igazítja ki.

⁸⁰ MASUO és ELACQUA 33-36

⁸¹ MASUO és ELACQUA 27.

⁸² MASUO és ELACQUA 33.

⁸³ MASUO és ELACQUA 35-36.

⁸⁴ YANAGIHARA 136-140.

A középkorban a rendkívüli természeti jelenségekre úgy tekintettek, mint az ég által küldött figyelmeztetés az uralkodó erkölcstelenségére vagy rossz kormányzására. (Ez az elgondolás a klasszikus kínai nézetekben gyökerezik, mi szerint közeli kapcsolat áll fenn az emberek tettei vagy politikai ügyei és a természet jelenségei között.) Az ezekhez kapcsolódó ima szertartások tartása eredetileg a nemességhez tartozott 1352-55 között viszont már a szamurájság is tartott ilyet.⁸⁵

Az onmjódzsi egyik feladata az volt, hogy az ilyen természeti jelenségek előfordulását és befolyását megelőzze és megszüntesse. Valamint, hogy az ég és föld rendszeres megfigyelésével felfedezzék az ilyen jelenségeket, megfejtsek a jelentésüket és megfelelően reagáljanak rájuk.⁸⁶

⁸⁵ YANAGIHARA 143-145.

⁸⁶ YANAGIHARA 143-145.

4. Összegzés

Az onmjódó természetéről a kutatók között nincs igazán egyetértés. Néhányan arra teszik a hangsúlyt, hogy a Heian korban hogyan alakult át az onmjódó egy gyakorlatból vallássá. Mások, akik a korai modern Japán témakörével foglalkoznak, a népi vallásosságra utálnak a kifejezéssel. Az onmjódó-t általában a jin és jang útjának fordítják. A szó maga sem mentes a kétértelműségtől. Például a helyes olvasata még mindig kérdéses. Az eredeti valószínűleg on'jódó volt, amiből később alakult ki az onmjódó.⁸⁷

Ami azt illeti, még ha a kódexekben meghatározott onmjó szó eredetileg a jóslásra utalt is, az onmjódóban alkalmazott gyakorlatok a Heian-korszak közepe táján fokozatosan mágikus és vallási rituálékká alakultak. Ennek eredményeként a klasszikus udvari onmjódó meghatározása meglehetősen homályos és nehezen használható, mivel nem kizárólag a jósló gyakorlatokat foglalja magában.⁸⁸

Mindezek alapján annak pontos megállapítása, hogy az onmjódó mágia vagy vallás elég nehézkes. A James Frazer féle mágiafogalmat az onmjódóra nem lehet ráilleszteni, mivel a jóslás és az ómenértelmezés, ami az onmjódónak az elsődleges feladata volt nem illik bele a szimpatetikus mágia körébe. Ez nem azt jelenti, hogy ilyen típusú mágiával nem lehet találkozni a szigetországban, de a rendszerezett és intézményesült mágikus gyakorlatok, mint az onmjódó, a hasonlóság elvétől különváltak. Emellett, az hogy a kínai népi vallásosság istenségei majd az ezoterikus buddhizmus istenségei is beolvadtak az onmjódóba felveti a kérdést, hogy egyáltalán mágikus rendszerként kezelhető vagy inkább vallásként.

Aston elgondolása mi szerint Japánban a mágia nem köthető valláshoz egyértelműen cáfolható az onmjódó esetében, mivel jelentős kapcsolatban áll az ezoterikus buddhizmussal.

Thorndike elmélete, mi szerint a mágia ötletek és tantételek összessége és egy bizonyos világlátást tükröz az onmjódóra ráillik, pont a rendszerezettsége miatt. A világlátás aspektusa is megvan, mivel a jin-jang és az öt elem elgondolás, amire az onmjódó alapszik, a kínai filozófiák alapjait képezik.

A Benussi által megfogalmazott nem anyagi erők és energiák előnyös célú manipulálása az onmjódóban a szellem elfojtó és kibékítő rituálékban megtalálható, így ez a definíció is ráilleszthető az onmjódó rendszerére.

⁸⁷ HAYASHI és HAYEK 2.

⁸⁸ HAYEK 256

Annyi biztosan kijelenthető, hogy az onmjódó egy Japánban létrejött rendszer, ami az ősi kínai jin-jang és öt elem elméletein alapszik. A Nara korban Tenmu császár uralkodása alatt jött létre az Onmjórjó, ami az onmjódó hivatala volt. Ennek a fő feladatai kezdetben a szerencsét és a szerencsétlenséget jelző előjelek jóslással történő értelmezése, helyi szellemek és a föld isten kiengesztelése, valamint a bolyongó szellemek elleni védelem volt. Az Onmjórjó a kínai Tang dinasztia alatt fennálló Jósló Hivatal és Történelmi Iroda mintájára jött létre és 1870-ig létezett. A hivatalnokok a hivatalon kívül is dolgoztak, így az onmjódzsi kifejezést szélesebb körben kezdték használni, jósokra és mágikus vallási gyakorlókra. Ezek alapján az onmjódó egy speciális hivatás és mágikus vallás is volt, ami a 9. század végén és a 10. század elején alakult ki. Az arisztokraták szükségleteire válaszolva, kezdtek vallási tevékenységeket folytatni, mint a szelleműző és imádságos rítusok.⁸⁹ A Heian korban az onmjódó egyéni vallási testületté rendszereződött. Funkciói ekkor még csak annyiban változtak, hogy már a nemesek kéréseire is elvégezték a rituálékat, de még megmaradt az udvar keretein belül. Onnan a Muromacsi korban lépett ki végül, amikor a sógun elkezdte átvenni a hatalmat, amely korábban az udvari nemesek kezében volt, és a nemeseket alárendelni magának. A Muromacsi kor végére így elmondható, hogy az udvari onmjódó válságba került, de ez nem azt jelentette, hogy más formában nem létezett. A kor végére az onmjódó kettévált és az udvari mellett létrejött egy katonai irányzat.

⁸⁹ RICHEY 84-85.

Bibliográfia:

ASTON, W. G. „Japanese Magic” in *Folklore* 23/2 (1912), 185-196.

BENDER, R. “Auspicious Omens in the Reign of the Last Empress of Nara Japan, 749-770” in *Japanese Journal of Religious Studies* 40 (2013), 45-76.

BENUSSI, M. Magic. *Cambridge Encyclopedia of Anthropology* (2019)
<https://www.anthroencyclopedia.com/entry/magic#h2ref-5> (2021.11.13.)

BUTLER, L. A. “The Way of Yin and Yang. A Tradition Revived, Sold, Adopted” in *Monumenta Nipponica* 51 (1996), 189-217.

COMO, M. “Onmyōji, the Earth God and Ghosts in Ancient Japan” in *Cahiers d'Extrême-Asie* 21. (2012), 43-62.

CUMMINS, A. *The dark side of Japan, Ancient black magic, folklore, ritual*. Gloucestershire: Amberley Publishing, 2017.

FAURE, B. “The God Daishōgun: From Calendar to Cult” in *Cahiers d'Extrême-Asie* 21(2012), 201-221.

GILDAY, E. T. “Dancing with Spirit(s): Another View of the Other World in Japan” in *History of Religions* 32 (1993), 273-300.

HAYASHI M. és HAYEK, M. és 林淳. “Editors’ Introduction: Onmyōdo in Japanese History” in *Japanese Journal of Religious Studies* 40 (2013), 1-18.

HAYEK, M. “Divinatory Practices and Knowledge in Early Modern Japan: Redefining Onmyōdō from the Inside” in *Cahiers d'Extrême-Asie* 21 (2012), 255-274.

MASUO, S., ELACQUA, J. P. és 増尾. “Chinese Religion and the Formation of Onmyōdo” in *Japanese Journal of Religious Studies* 40 (2013), 19-43.

NISHIOKA, Y., 西岡芳文 and ELACQUA, J. P. “Aspects of "Shikiban"-Based Mikkyō Rituals” in *Cahiers d'Extrême-Asie* 21 (2012), 137-162.

RICHEY, J.L. (szerk.) *Daoism in Japan, Chinese traditions and their influence on Japanese religious culture*. Abingdon: Routledge, 2015.

SIMON, Róbert (szerk.) *A vallástörténet klasszikusai*. Budapest: Osiris Kiadó, (2003) 381-404.

THORNDIKE, L. *A History of Magic and Experimental Science (Vol. 1.)*. New York: The Macmillan Company, 1929.

YANAGIHARA, T., MORRIS, J. és 柳原敏昭. “Onmyōdō in the Muromachi Period” in *Japanese Journal of Religious Studies* 40 (2013), 131-150.

江川・久保田編「呪術」概念再考に向けて - 文化史・宗教史叙述のための一試論. 2015 年